

Konsolide Sağlık Ekonomisi Değerlendirme Raporlama Standartları Türkçe: Sağlık Hizmetlerinin Ekonomik Değerlendirmesinde Raporlama Standartlarının Türkiye Uyarlaması

Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards: Turkish Adaptation of the Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards Checklist

^{ID} Tuba SAYGIN AVŞAR^a, ^{ID} Vahit YİĞİT^b, ^{ID} Arzu YİĞİT^b, ^{ID} Hakan Oğuz ARI^c, ^{ID} Gülcan TECİRLİ^d,
^{ID} Elife DİLMAÇ^d, ^{ID} Donald HUSEREAU^e

^aSerbest, Londra, İngiltere

^bSüleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Isparta, Türkiye

^cSağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye

^dT. C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye

^eOttawa Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ottawa, Kanada

ÖZET Amaç: Türkiye’de sağlık ekonomisi ve sağlık teknolojileri değerlendirme (STD) faaliyetlerinin gelişmesine karşın, yapılan yayımlarda raporlama açısından ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Bunun sebeplerinden biri de yaygın olarak kabul gören raporlama kriterlerinin bulunmamasıdır. Bu çalışma, Konsolide Sağlık Ekonomisi Değerlendirme Raporlama Standartları [Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards (CHEERS)] kriterlerinin Türkçeye kazandırılmasını amaçlamıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Uyarlama çalışması Sperber tarafından önerilen sistematik bir yöntem izlenerek, sağlık ekonomisi alanında çalışan 2 dilli profesyonellerden oluşan bir ekip ve orijinal CHEERS 2013 ve 2022 kriterlerinin 2 yazarı tarafından yapılmıştır. Yapılan çeviri, Türkiye’de ve yurt dışında sağlık ekonomisi ve sağlık teknolojileri değerlendirme alanında çalışan uzman araştırmacıların katkılarıyla geliştirilmiş ve son hâlini almıştır. Bu çeviriye akademisyenler, Sağlık Bakanlığı Sağlık Teknolojileri Değerlendirme Daire Başkanlığı ve Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü çalışanları ile “The Professional Society for Health Economics and Outcomes Research” Türkiye grubu üyesi sağlık ekonomistleri katkı sağlamıştır. **Bulgular:** Çalışmada sağlıkta ekonomik değerlendirmelerin raporlanmasında kullanılmak üzere 28 maddeden oluşan, Türkçe CHEERS raporlama rehberi sunulmuştur. Türkçe CHEERS raporlama rehberi, bilimsel dergilerde sağlıkta ekonomik değerlendirme çalışmaları yayımlayan araştırmacılara, hakemlere ve editörlere ile sağlık teknolojileri değerlendirme kuruluşlarına hitap etmektedir. **Sonuç:** CHEERS kriterlerinin Türkiye’de yapılan ekonomik değerlendirmelerde uygulanması uluslararası standartlara uygun nitelikte, karşılaştırılabilir yayımlar üretilmesine ve ülke içinde kanıta dayalı sağlık politikaları geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca Türkiye’de sağlık ekonomisi verilerinin, başka ülkelerde de kullanılmasını kolaylaştıracaktır.

ABSTRACT Objective: Although the health economics capacity and health technology assessment activities in Türkiye are growing, there are significant variations across publications with regards to the reporting standards. One reason for that is the lack of widely accepted reporting criteria. This study aimed to produce the adaptation of the Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards (CHEERS) into Turkish. **Material and Methods:** The Turkish adaptation was conducted by a team of bi-lingual professionals working in the field of health economics, and two authors of the CHEERS 2013 and 2022 checklist based on a systematic framework outlined by Sperber. The translation was improved based on feedback from researchers, key health economist groups, and health technology assessment organisations, including The Professional Society for Health Economics and Outcomes Research Türkiye Chapter and Turkish Health Policies Institute. **Results:** The Turkish CHEERS checklist consisting of 28 items is presented. Turkish CHEERS is intended for researchers publishing in peer-reviewed journals and reviewers, editors, and health technology assessment bodies. **Conclusion:** Following the Turkish CHEERS criteria in economic evaluations would contribute to producing publications at the international standards and developing evidence-based health policies within the country. Additionally, it would increase the transferability of health economics evidence from Türkiye to other settings.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik değerlendirme; sağlık teknolojileri değerlendirme; CHEERS; Türkiye; düşük ve orta gelirli ülkeler

Keywords: Economic evaluation; health technology assessment; CHEERS; Türkiye; LMICs

Correspondence: Tuba SAYGIN AVŞAR
Serbest, Londra, İngiltere
E-mail: t.avsar@ucl.ac.uk

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 28 Feb 2023

Received in revised form: 17 May 2023

Accepted: 05 Jun 2023

Available online: 13 Jun 2023

2536-4391 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Sağlık hizmetlerinde ekonomik değerlendirme, “alternatif sağlık teknolojilerinin hem maliyetleri hem de sonuçları açısından karşılaştırmalı analizini yaparak, sağlık hizmetleri karar verme sürecini desteklemektedir.¹ Bu tür çalışmaların, kalite değerlendirmesine rehberlik edecek farklı araçlar vardır.² Sağlık ekonomisinde ekonomik değerlendirme analizlerinin kalitesini değerlendirmek ve genel kanıt kalitesini iyileştirmek amacıyla bu çalışmaları eleştirel bir şekilde değerlendirmek için birçok kontrol listeleri bulunmaktadır.³ Kontrol listeleri, ekonomik değerlendirmeleri gözden geçirirken kalite değerlendirmelerini standart hâle getirmek için yaygın ve kullanışlı bir yöntemdir.⁴

Ekonomik değerlendirme çalışmalarının değerlendirilmesi için kullanılan en yaygın kullanılan raporlar arasında Konsolide Sağlık Ekonomisi Değerlendirme Raporlama Standartları [Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards (CHEERS)] yer almaktadır. CHEERS, ekonomik değerlendirmelerde raporlanması gereken asgari bilgilere ilişkin rehberlik sağlamak ve en iyi uygulamaları oluşturmak için 2013 yılında yayımlanmıştır.⁵ CHEERS, sağlık ekonomistlerinden gelen eleştiriler ve geri bildirimler ile Sağlık ve Tıpta Maliyet-Etkililik Üzerine İkinci Panel’in tavsiyelerine dayanarak 2022 yılında güncellenmiştir.⁶ CHEERS’in güncellenmesi, ekonomik değerlendirmelerin raporlanmasında şeffaflığın artırılmasında önemli bir adımdır.⁷ Güncellenen standartlar, bir ekonomik değerlendirme çalışmasının özet, yöntemler, sonuçlar ve tartışma bölümlerinde rapor edilmesi gereken unsurlara ilişkin 28 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca finansman, çıkar çatışması ile hastalar ve informal bakım sağlayanlar gibi paydaşların katılımına ilişkin ifadeleri de içermektedir. CHEERS, öncelikle bilimsel dergilerde ekonomik değerlendirmeler yayımlamak isteyen araştırmacılar için tasarlanmıştır. Aynı zamanda yayın sürecinde bu tür çalışmaları değerlendiren hakemler ve editörler için de bir rehber niteliğindedir. Bununla birlikte CHEERS, sağlık teknolojisi değerlendirme (STD) kurumları için de oldukça faydalı olabilir.⁶ CHEERS, metodolojik kaliteden ziyade raporlamanın kalitesini değerlendirmek için bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bugüne kadar CHEERS kontrol listesi, İspanyolca ve Japonca dâhil olmak üzere birçok dile çevrilmiştir.^{8,9}

Raporlama kılavuzları makalelerin okuyuculara çalışma düzeyi, metodoloji ve sonuçların tutarlı bir temsilini sunmasını sağlar.¹⁰ Türkiye’de sağlık ekonomisi alanı son yıllarda önemli ölçüde genişlemiş olup, bilimsel dergilerde yayımlanan ekonomik değerlendirme içeren yayınların sayısı da bu durumu yansıtmaktadır.¹¹ Ancak çalışmalar, Türkçe bir raporlama kılavuzu olmaması nedeniyle tutarsız bir şekilde sunulmaktadır.¹² Türkiye’de ilk STD ajansı Sağlık Bakanlığı (SB) tarafından yaklaşık 10 yıl önce kurulmuştur. SB, 2019-2023 stratejik planda yer alan stratejilerden biri STD raporlarının üretilmesi ve uygulanmasının iyileştirilmesi olarak belirlenmiş olmasına karşın ulusal STD raporlama yönergesi içerik bakımından son derece kısıtlıdır ve STD’lerin bir parçası olarak gerçekleştirilen ekonomik değerlendirmelerin raporlanmasına ilişkin rehberlik içermemektedir.^{13,14} Türkiye’de yayımlanan ulusal STD’lerin incelendiği bir çalışmada, raporlarda içerik bakımından tutarsızlıklar tespit edilmiştir.¹⁵ Bu nedenle CHEERS 2022’nin Türkiye’ye uyarlanması, ekonomik değerlendirmelerin Türkçe olarak raporlanmasında standardizasyonun ve şeffaflığın iyileştirilmesine yardımcı olacaktır.

Bu makalenin amacı, CHEERS 2022’nin Türkçe uyarlanmasını sağlamak ve araştırmacılar, dergi editörleri, politika yapıcılarını, geri ödeme kuruluşları, sağlık profesyonelleri ve STD uzmanları tarafından kullanımını teşvik etmektir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

CHEERS 2022’nin Türkçeye çevrilmesi ve uyarlanması, Sperber tarafından kültürler arası araştırmalar için çalışma araçlarının çevirisi ve doğrulanması için belirtmiş olduğu metodoloji uygulanmıştır.¹⁶ Bu çalışmada belirtilen yöntemlere göre önceden belirlenmiş şu adımlar izlenerek gerçekleştirilmiştir:

1. CHEERS 2022’nin İngilizceden Türkçeye 2 bağımsız çevirisi yapılmıştır (TSA ve AY).
2. Türkçe çevirilerin İngilizceye geri çevirileri (Versiyon 1 ve 2) CHEERS 2022’den bağımsız bir şekilde üretilmiştir (VY ve HA).
3. Türkçe konuşmayan 2 araştırmacı (DH ve JM tarafından her bir maddenin dil yeterliliği ve yorum-

layıcı yeterliliği her iki geri çeviri için bağımsız olarak 7’li bir ölçek kullanarak değerlendirdi. Dil yeterliliği veya yorumlayıcı yeterlilik bakımından benzer olmayan ifadeler 7, dil yeterliliği veya yorumlayıcı yeterlilik bakımından son derece benzer ifadeler 1 olarak puanlandı.

4. İki geri çevirinin yeterlilik analizine dayalı olarak bazı iyileştirmeler yapıldı ve Türkçe **Taslak 1** hazırlandı. Bu aşamada, 1 veya 2 puan alan maddelerin çevirilerinin yeterli olduğu düşünülerek, 3 veya daha fazla puan alan maddelerin değerlendirilmesine odaklanılmıştır.

5. Türkçe konuşan tüm yazarlar **Taslak 1**’i Türkçe olarak gözden geçirdiler (DH ve JM hariç tümü), onayladılar veya yeni iyileştirmeler önerdiler.

6. Türkçe **Taslak 1**’e yapılan geri bildirimler doğrultusunda Türkçe **Taslak 2** hazırlandı.

7. Orijinal CHEERS 2022 İngilizce ve **Taslak 3**, SB’deki STD daire başkanlığı, Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü ve “The Professional Society for Health Economics and Outcomes Research” Türkiye’den uzmanların dâhil olduğu, sağlık hizmetlerinde ekonomik değerlendirme üzerinde çalışmalar yürüten, Türkçe konuşan 10 profesyonele geri bildirim için gönderildi.

8. Görüş ve öneriler analiz edilerek, bu raporda sunulan CHEERS Türkçe raporlama rehberi hazırlandı.

BULGULAR

Geri çevirilerdeki ifadeler dil yeterliliği ve yorumlayıcı yeterlilik yönlerini değerlendirmek için verilen puanlar **Tablo 1**’de sunulmuştur. Çevrilen CHEERS Türkçe raporlama rehberi **Tablo 2**’de sunulmuştur.

Çeviri süresince yapılan değişiklikleri yansıtması için Türkçe **Taslak 1**, **Taslak 2** ve **Taslak 3**’de çalışmanın ekinde sunulmuştur.

TARTIŞMA

Son yıllarda, sağlık ekonomisi araştırmaları dünya ve Türkiye çapında oldukça popülerlik kazanmıştır. CHEERS Türkçe raporlama rehberi, sağlık ekonomisi alanında İngilizce ve Türkçe çalışmalar yürüten uzmanlar ve orijinal ifadenin 2 yazarı tarafından, tekrarlanan çeviri, dilsel ve kültürel değerlendirme, müzakere ve değerlendirme süreciyle Türkçeye uyarlanmıştır. CHEERS Türkçe, hakemli yayın sürecinin ve STD faaliyetlerinin bir parçası olarak Türkiye’de ekonomik değerlendirmelerin raporlanma kalitesini değerlendirmek için kullanılabilir ve ekonomik değerlendirmeler tasarlamak için yardımcı olabilir.

Sağlık ekonomisi analizlerinin uluslararası standartlarda raporlanması sağlık politikalarında sağlık ekonomisi verilerinin etkin kullanımı açısından önemlidir. Yayımlanacak ekonomik değerlendirmelerinin izlenen yöntemler, varsayımlar, bulgular ve çıkarımları karşılaştırılabilir nitelikte raporlanmaması karar vericilerin birden fazla sağlık teknolojisini karşılaştırmasını zorlaştırmakta ve bu durum kaynakların verimli olmayan şekilde kullanılmasına yol açabilmektedir. Ayrıca yayımların uluslararası niteliklerde raporlanması Türkiye’de sağlık ekonomisi verilerinin özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde, sağlık politikalarını etkileme potansiyelini artırabilir. Bununla birlikte raporlama rehberinin takip edilmesi yayımlanan ekonomik değerlendirmelerin kalitesini artırmak için yeterli değildir. Örneğin detaylı bir ulusal STD rehberine acilen ihtiyaç duyulmaktadır.

TABLO 1: Yapılan geri çevirilerin yeterlilik derecesi.

	Dil yeterliliği		Yorumlayıcı yeterlilik	
	Ortalama (SS)	Ortanca (ÇAA)	Ortalama (SS)	Ortanca (ÇAA)
Versiyon 1	2,0 (0,99)	2 (1,0-2,0)	1,9 (1,2)	1,5 (1,0-2,75)
Versiyon 2	2,8 (1,5)	3,0 (2,0-4,0)	2,3 (1,5)	2,0 (1,0-3,0)

1: Dil yeterliliği veya yorumlayıcı yeterlilik bakımından son derece benzer ifadeler; 7: Dil yeterliliği veya yorumlayıcı yeterlilik bakımından son derece benzemeyen ifadeler; SS: Standart sapma; ÇAA: Çeyrekler arası aralık.

TABLO 2: CHEERS Türkçe raporlama rehberi.

No	Raporlama rehberi	Sayfa
	Başlık	
1	Araştırmayı bir ekonomik değerlendirme olarak tanımlayın ve karşılaştırılan müdahaleleri açıkça belirtin.	
	ÖZET	
2	Araştırmanın içeriğini, temel yöntemini, sonuç ve analizlerini vurgulayan yapılandırılmış bir özet sunun.	
	GİRİŞ	
3	Araştırmanın yerini, araştırma sorusunu ve araştırma sorusunun politika veya uygulamada karar verme süreçleriyle ilişkisini belirtin.	
	YÖNTEMLER	
4	Bir sağlık ekonomisi analiz planının geliştirilip geliştirilmediğini ve nereden ulaşılabilir olduğunu belirtin.	
5	Araştırma karakteristik özelliklerini tanımlayın (örneğin yaş aralıkları, demografik, sosyoekonomik ya da klinik özellikler).	
6	Araştırmanın bulgularını etkileme ihtimali olan, içerikle ilgili bilgileri sunun.	
7	Karşılaştırılan müdahaleleri ve stratejileri tanımlayın ve neden seçtiklerini açıklayın.	
8	Araştırmanın perspektifini ve bu perspektifin neden seçildiğini belirtin.	
9	Araştırmada kullanılan zaman dilimini belirtin ve seçilen zaman diliminin neden uygun olduğunu açıklayın.	
10	İndirgeme oranı ve neden seçtiklerini belirtin.	
11	Fayda ve zararların ölçümünde kullanılan sonuçları tanımlayın.	
12	Fayda ve zararları belirlemede kullanılan sonuçların nasıl ölçüldüğünü açıklayın.	
13	Sonuçların değerinin belirlenmesi	
14	Kaynakların ve maliyetlerin ölçümü ve değerinin belirlenmesi	
15	Para birimi, fiyat tarihi ve dönüştürme tarihi	
16	Modelin gereksesi ve tanımı	
17	Analizler ve varsayımlar	
18	Heterojenitenin incelenmesi	
19	Kaynak dağılımı ile ilgili etkilerin incelenmesi	
20	Belirsizliklerin incelenmesi	
21	Hastalar ve araştırmadan etkilenen diğer kişilerle etkileşimde benimsenen yaklaşım	
	SONUÇLAR	
22	Araştırma parametreleri	
23	Temel bulguların özeti	
24	Belirsizliklerin sonuçlara etkisi	
25	Hastalar ve araştırmadan etkilenen diğer kişilerle etkileşimin sonuçlara etkisi	
	TARTIŞMA	
26	Temel bulgular, sınırlılıklar, genellenebilirlik, mevcut bilgiler	
	DiĞER BİLGİLER	
27	Finansman kaynağı	
28	Çıkar çatışmaları	

*Dışkestirim (ekstrapolasyon), bir zaman dizisinin kapsadığı dönemin veya verilerin dışındaki değerlerin geçmiş değerlere dayanarak tahmin edilmesidir. Dışkestirim yalnızca yeterli bilimsel kanıtın varlığında kabul edilebilir.

SONUÇ

CHEERS Türkçe raporlama rehberinin Türkiye’de ekonomik değerlendirmeler yürüten araştırmacılar, dergi editörleri ve STD kuruluşlarındaki uzmanlar tarafından kullanılması önerilmektedir.

Teşekkür

Çalışmaya katkı sunan uzmanlara ve çevirilerin puanlanması aşamasında verdiği katkıdan dolayı Josephine MAUSKOPF’a teşekkür ederiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Tuba Saygın Avşar; **Tasarım:** Tuba Saygın Avşar, Donald Husereau; **Denetleme/Danışmanlık:** Tuba Saygın Avşar; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Tuba Saygın Avşar, Vahit Yiğit, Arzu Yiğit, Hakan Oğuz Arı, Gülcan Tecirli, Elife Dilmaç, Donald Husereau; **Analiz ve/veya Yorum:** Tuba Saygın Avşar, Vahit Yiğit, Arzu Yiğit, Hakan Oğuz Arı, Gülcan Tecirli, Elife Dilmaç, Donald Husereau; **Kaynak Taraması:** Tuba Saygın Avşar, Vahit Yiğit, Arzu Yiğit, Hakan Oğuz Arı, Gülcan Tecirli, Elife Dilmaç, Donald Husereau; **Makalenin Yazımı:** Tuba Saygın Avşar; **Eleştirel İnceleme:** Vahit Yiğit, Arzu Yiğit, Hakan Oğuz Arı, Gülcan Tecirli, Elife Dilmaç.

KAYNAKLAR

1. Drummond MF, Sculpher MJ, Claxton K, Stoddart GL, Torrance GW. Methods for the Economic Evaluation of Health Care Programmes. 4th ed. United Kingdom: Oxford University Press; 2015.
2. Langer A. A framework for assessing Health Economic Evaluation (HEE) quality appraisal instruments. BMC Health Serv Res. 2012;12:253. [Crossref] [PubMed] [PMC]
3. Chaiyakunapruk N, Tan CJ. Expanding the global outreach of consolidated health economic evaluation reporting standards 2022. Value Health Reg Issues. 2022;27:108-9. [Crossref] [PubMed]
4. Watts RD, Li IW. Use of checklists in reviews of health economic evaluations, 2010 to 2018. Value Health. 2019;22(3):377-82. [Crossref] [PubMed]
5. Husereau D, Drummond M, Petrou S, Carswell C, Moher D, Greenberg D, et al; CHEERS Task Force. Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards (CHEERS) statement. Int J Technol Assess Health Care. 2013;29(2):117-22. [Crossref] [PubMed]
6. Husereau D, Drummond M, Augustovski F, de Bekker-Grob E, Briggs AH, Carswell C, et al. Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards (CHEERS) 2022 Explanation and Elaboration: A Report of the ISPOR CHEERS II Good Practices Task Force. Value Health. 2022;25(1):10-31. Erratum in: Value Health. 2022;25(6):1060. [Crossref] [PubMed]
7. Drummond M, Carswell C, Husereau D. Update of the Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards: CHEERS 2022. Med Writ. 2022;31(1):60-4. [Link]
8. Augustovski F, García Martí S, Pichon-Riviere A. Estándares consolidados de reporte de evaluaciones económicas sanitarias: Versión en Español de la Lista de Comprobación CHEERS. Value Health Reg Issues. 2013;2(3):338-41. [Crossref] [PubMed]
9. Husereau D, Drummond M, Petrou S, Carswell C, Moher D, Greenberg D, et al; ISPOR Health Economic Evaluation Publication Guidelines-CHEERS Good Reporting Practices Task Force. Consolidated Health Economic Evaluation Reporting Standards (CHEERS)—explanation and elaboration: a report of the ISPOR Health Economic Evaluation Publication Guidelines Good Reporting Practices Task Force. Value Health. 2013;16(2):231-50. [Crossref] [PubMed]
10. Caulley L, Catalá-López F, Whelan J, Khoury M, Ferraro J, Cheng W, et al. Reporting guidelines of health research studies are frequently used inappropriately. J Clin Epidemiol. 2020;122:87-94. [Crossref] [PubMed]
11. Gheorghe A, Gad M, Ismail SA, Chalkidou K. Capacity for health economics research and practice in Jordan, Lebanon, the occupied Palestinian territories and Turkey: needs assessment and options for development. Health Res Policy Syst. 2020;18(1):99. [Crossref] [PubMed] [PMC]
12. Nagi MA, Dewi PEN, Thavorncharoensap M, Sangroongruangsi S. A systematic review on economic evaluation studies of diagnostic and therapeutic interventions in the Middle East and North Africa. Appl Health Econ Health Policy. 2022;20(3):315-35. [Crossref] [PubMed]
13. T.C. Sağlık Bakanlığı. Ulusal Sağlık Teknolojisi Değerlendirme Strateji Belgesi. 2022. Erişim linki: [Link]
14. T.C. Sağlık Bakanlığı. 2019-2023 Stratejik Planı. 2022. Erişim linki: [Link]
15. Saygin Avsar T, Yildirim H. HTA120 National health technology assessment in Turkey after a decade: are key principles followed? Value Heal. 2022;25(12):S319. [Crossref]
16. Sperber AD. Translation and validation of study instruments for cross-cultural research. Gastroenterology. 2004;126:S124-8. [Crossref] [PubMed]

TASLAK 1

Bölüm	No	Raporlama tavsiyesi
BAŞLIK		
Başlık	1	Çalışmayı ekonomik değerlendirmeye olarak tanımlayın ve karşılaştırılan seçenekleri açıkça belirtin.
ÖZET		
Özet	2	Çalışmanın bağlamını, temel yöntem, bulgu ve analizlerini vurgulayan, yapılandırılmış bir özet sunun.
GİRİŞ		
Arkaplan ve amaçlar	3	Çalışmanın yerini, araştırma sorusunu ve politikalarda veya uygulamada karar alma süreçleriyle ilişkisini belirtin.
YÖNTEM		
Sağlık ekonomisi analiz planı	4	Bir sağlık ekonomisi analiz planının geliştirilmediğini ve nereden ulaşılabildiğini belirtin.
Çalışma popülasyonu	5	Çalışma popülasyonunun karakteristik özelliklerini tanımlayın (yaş, demografik, sosyoekonomik ya da klinik özellikler gibi).
Konum ve yer	6	Çalışmanın bulgularını etkileme ihtimali olan, ilgili bağlamsal bilgileri sunun.
Karşılaştırılan seçenekler	7	Karşılaştırılan seçenekleri ve neden seçtiklerini açıklayın.
Perspektif	8	Çalışmanın perspektifini ve neden seçtiğinizi belirtin.
Zaman dilimi	9	Çalışmada kullanılan zaman dilimini belirtin ve seçilen zaman aralığının neden uygun olduğunu açıklayın.
İndirgeme oranı	10	İndirgeme oran(lar)ını ve neden seçtiklerinizi belirtin.
Sonuçların seçilmesi	11	Fayda ve zarar ölçüğü olarak kullanılan sonuçları tanımlayın.
Çıktıların ölçümü	12	Sonuçları n faydalar) ve zarar(lar)ı tespit etmek için nasıl ölçtüğünüzü açıklayın.
Çıktılara değer biçilmesi	13	Çalışma popülasyonunu ve sonuçları ölçmek ve sonuçlara değer biçmek için kullanılan yöntemleri tanımlayın.
Kaynakların ve maliyetlerin ölçülmesi ve değerlendirilmesi	14	Maliyetlere nasıl değer biçtiğinizi tanımlayın.
Para birimi, tarih ve dönüştürme yılı	15	Hesaplanan kaynak miktarlarının ve birim maliyetlerinin tarihlerini, ayrıca para birimini ve dönüştürme yılını rapor edin.
Modelin gereksesi ve tanımı	16	Eğer modelleme kullanılıyorsa, detaylı olarak model tanımlayın ve neden model kullandığınızı açıklayın.
Analizler ve varsayımlar	17	Modelin halka açık şekilde erişilebilir olup olmadığını ve nereden erişilebileceğini bildirin.
Heterojenliğin incelenmesi	18	İstatistiksel olarak veriyi dönüştürmek ya da analiz etmek için kullanılan yöntemleri, dışkesitimi (gözlemlerin ötesinde tahmin)* yöntemlerini ve kullanılan modelin geçerliliğini test etmek için kullanılan yaklaşımları tanımlayın.
Kaynak dağılımı ile ilgili etkilerin incelenmesi	19	Çalışma sonuçlarının popülasyonun farklı grupları için (örneğin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum sınıfları) nasıl değiştiğini ortaya koymak için kullanılan yöntemleri tanımlayın.
Belirsizliklerin incelenmesi	20	Tespit edilen etkilerin farklı bireyler arasında nasıl değiştiğini (sağlık eşitsizliklerine olan etkisi) ya da öncelikli gruplara yönelik olarak yapılan uyarlamaları açıklayın.
Hastalar ve çalışmadan etkilenen diğer kişilerle etkileşim	21	Analizdeki belirsizlik kaynaklarını tanımlamak için kullanılan yöntemleri belirtin.
SONUÇLAR		
Çalışma parametreleri	22	Hastaların ya da hizmet kullanıcılarının, kamu mensuplarının, sivil toplum üyelerini, paydaşları (klinikisyenler ya da ödeyiciler gibi) çalışmanın tasarımına nasıl dahil ettiğinizi açıklayın.
Temel bulguların özeti	23	Belirsizlik ve kaynakların dağılımına yönelik varsayımlar da dahil olmak üzere, tüm analitik girdileri (örneğin, değerler, aralıklar, kaynaklar) raporlayın.
Belirsizliklerin sonuçlara etkisi	24	İlgili değerin maliyet ve sonuçları ana kategorileri için ortalama değerleri raporlayın ve bunları en uygun genel ölçüye göre özetleyin.
Hastalar ve çalışmadan etkilenen diğer kişilerle etkileşim in sonuçlara etkisi	25	Analitik yargılardaki belirsizlikler, kullanılan girdiler ya da tahminlerin bulguların nasıl etkilendiğini tanımlayın. Seçilen indirgeme oranının ve zaman diliminin etkilerini bildirin (mevcut ise). Hastaların ya da hizmet kullanıcılarının, kamu mensuplarının, sivil toplum üyelerinin ya da paydaşların katılımının çalışmanın yaklaşımlarını ya da bulgularını nasıl etkilendiğini belirtin.
TARTIŞMA		
Temel bulgular, sınırlılıklar, genellelenebilirlik, mevcut bilgiler	26	Temel bulguları, sınırlılıklar, çalışmada değerlendirilmeyen etik ve eşitlik ile ilgili unsurları, ve bunların hastaların politikaları ya da uygulamayı nasıl etkileyebileceğini belirtin.
DİĞER BİLGİLER		
Finansman kaynağı rolünü tanımlayın	27	Çalışmanın nasıl finanse edildiğini, çalışmaya mali destek sağlayan kurum ya da kişilerin, analizlerin tespiti, tasarımı, yürütülmesi ve raporlanmasındaki
Çıkar çatışmaları	28	Derginin veya Uluslararası Tıp Dergisi Editörleri Komitesinin gerekliliklerine göre yazarların çıkar çatışmalarını raporlayın.

TASLAK 2

Bölüm	No	Raporlama tavsiyesi
BAŞLIK		
Başlık	1	Araştırmayı ekonomik değerlendirme olarak tanımlayın ve karşılaştırılan seçenekleri açıkça belirtin.
ÖZET		
Özet	2	Araştırmanın içeriğini, temel yöntem, bulgu ve analizlerini vurgulayan, yapılandırılmış bir özet sunun.
GİRİŞ		
Arkaplan ve amaçlar	3	Araştırmanın yeri, araştırma sorunu ve politikalarda veya uygulamada karar alma süreçleriyle ilişkisini belirtin.
YÖNTEM		
Sağlık ekonomisi analiz planı	4	Bir sağlık ekonomisi analiz planının geliştirilip geliştirilmediğini ve nereden ulaşılabiliş olduğunu belirtin.
Araştırma popülasyonu	5	Araştırma popülasyonunun karakteristik özelliklerini tanımlayın (yaş, demografik, sosyoekonomik ya da klinik özellikler gibi).
Konum ve yer	6	Araştırmanın bulgularını etkileme ihtimali olan, ilgili çerçeveye ilişkin bilgileri sunun.
Karşılaştırılan seçenekler	7	Karşılaştırılan seçenekleri ve neden seçtiklerini açıklayın.
Perspektif	8	Araştırmanın perspektifini ve neden seçtiğinizi belirtin.
Zaman dilimi	9	Araştırmada kullanılan zaman dilimini belirtin ve seçilen zaman aralığının neden uygun olduğunu açıklayın.
İndirgeme oranı	10	İndirgeme oran(lar) ın ve neden seçtiklerinizi belirtin.
Sonuçların seçilmesi	11	Fayda ve zarar ölçüğü olarak kullanılan sonuçları tanımlayın.
Çıktıların ölçümü	12	Sonuçların fayda(lar) ve zarar(lar) ı tespit etmek için nasıl ölçüldüğünü açıklayın.
Çıktılara değer biçilmesi	13	Araştırma popülasyonunu ve sonuçları ölçmek ve sonuçlara değer biçmek için kullanılan yöntemleri tanımlayın.
Kaynakların ve maliyetlerin ölçülmesi ve değerlendirilmesi	14	Maliyetlere nasıl değer biçtiğinizi tanımlayın.
Para birimi, tarih ve dönüşüm tarihi	15	Hesaplanan kaynak miktarlarının ve birim maliyetlerinin tarihlerini, ayrıca para birimini ve dönüşüm tarihini rapor edin.
Modelin gerekçesi ve tanımı	16	Eğer modelleme kullanılıyorsa, detaylı olarak model tanımlayın ve neden model kullandığınızı açıklayın.
Analizler ve varsayımlar	17	Modelin halka açık şekilde erişilebilir olup olmadığını ve nereden erişilebileceğini bildirin.
Heterojenitenin incelenmesi	18	İstatistiksel olarak veriyi dönüştürmek ya da analiz etmek için kullanılan yöntemleri, dışkestirim (gözlemlerin ötesinde tahmin) * yöntemlerini ve kullanılan modelin geçerliliğini test etmek için kullanılan yaklaşımları tanımlayın.
Kaynak dağılımı ile ilgili etkilerin incelenmesi	19	Araştırma sonuçlarının popülasyonun farklı grupları için (örneğin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum sınıfları) nasıl değiştiğini ortaya koymak için kullanılan yöntemleri tanımlayın.
Belirsizliklerin incelenmesi	20	Tespit edilen etkilerin farklı bireyler arasında nasıl dağıldığını (sağlık eşitsizliklerine olan etkisi) ya da öncelikli gruplara yönelik olarak yapılan uyarlamaları açıklayın.
Hastalar ve araştırmadan etkilenen diğer kişilerle etkileşim	21	Analizdeki belirsizlik kaynaklarını tanımlamak için kullanılan yöntemleri belirtin.
SONUÇLAR		
Araştırma parametreleri	22	Hastalar ya da hizmet kullanıcılarını, kamu mensuplarını, sivil toplum üyelerini, paydaşları (klinisyenler ya da ödeyiciler gibi) araştırmamın tasarımına nasıl dahil ettiğinizi açıklayın.
Temel bulguların özeti	23	
Belirsizliklerin sonuçlara etkisi	24	Belirsizlik ve kaynakların dağılımına yönelik varsayımlar da dahil olmak üzere, tüm analitik giridileri (örneğin, değerler, aralıklar, kaynaklar) raporlayın. İlgili olduğunuz maliyet ve sonuçların ana kategorileri için ortalama değerleri raporlayın ve bunları en uygun genel ölçüye göre özetleyin. Analitik yargılardaki belirsizlikler, kullanılan giridiler ya da tahminlerin bulguların nasıl etkilendiğini tanımlayın.
Hastalar ve araştırmadan etkilenen diğer kişilerle etkileşim in sonuçlara etkisi	25	Seçilen indirgeme oranının ve zaman diliminin etkilerini bildirin (mevcut ise). Hastalar ya da hizmet kullanıcılarını, kamu mensuplarını, sivil toplum üyelerinin ya da paydaşlarını katılımının araştırmamın yaklaşımını ya da bulgularını nasıl etkilendiğini belirtin.
TARTIŞMA		
Temel bulgular, sınırlılıklar, genellenilebilirlik, mevcut bilgiler	26	Temel bulgular, sınırlılıklar, araştırmada değerlendirilmeyen etik ve eşitlik ile ilgili unsurları ve bunların hastaların, politikaları ya da uygulamayı nasıl etkileyebileceğini belirtin.
DIĞER BİLGİLER		
Finansman kaynağı	27	Araştırmanın nasıl finanse edildiğini, araştırmaya mali destek sağlayan kurum ya da kişilerin, analizlerin tespiti, tasarımı, yürütülmesi ve raporlanmasındaki rolünü tanımlayın.
Çıkar çatışmaları	28	Derginin veya Uluslararası Tıp Derneği Editörleri Komitesinin gerekliliklerine göre, yazarların çıkar çatışmalarını raporlayın.

TASLAK 3

Bölüm	No	Raporlama tavsiyesi
BAŞLIK		
Başlık	1	Araştırmayı ekonomik değerlendirme olarak tanımlayın ve karşılaştırılan seçenekleri açıkça belirtin.
Özet	2	Araştırmanın içeriğini, temel yöntem, bulgu ve analizlerini vurgulayan, yapılandırılmış bir özet sunun.
GİRİŞ		
Arkaplan ve amaçlar	3	Araştırmanın yerini, araştırma sorunu ve politikalarda veya uygulamada karar alma süreçleriyle ilişkisini belirtin.
YÖNTEM		
Sağlık ekonomisi analiz planı	4	Bir sağlık ekonomisi analiz planının geliştirilip geliştirilmediğini ve nereden ulaşılabilir olduğunu belirtin.
Araştırma popülasyonu	5	Araştırma popülasyonunun karakteristik özelliklerini tanımlayın (yaş, demografik, sosyoekonomik ya da klinik özellikler gibi).
Konum ve yer	6	Araştırmanın bulgularını etkileme ihtimali olan, ilgili içerikle ilgili bilgileri sunun.
Karşılaştırılan seçenekler	7	Karşılaştırılan seçenekleri ve neden seçtiklerini açıklayın.
Perspektif	8	Araştırmanın perspektifini ve neden seçtiğinizi belirtin.
Zaman dilimi	9	Araştırmada kullanılan zaman dilimini belirtin ve seçilen zaman aralığının neden uygun olduğunu açıklayın.
İndirgeme oranı	10	İndirgeme oran(lar)ını ve neden seçtiklerini belirtin.
Sonuçların seçilmesi	11	Fayda ve zarar ölçüğü olarak kullanılan sonuçları tanımlayın.
Çıktıların ölçümü	12	Sonuçların fayda(lar) ve zarar(lar)ı tespit etmek için nasıl ölçüldüğünü açıklayın.
Çıktılara değer biçilmesi	13	Araştırma popülasyonunu ve sonuçları ölçmek ve sonuçlara değer biçmek için kullanılan yöntemleri tanımlayın.
Kaynakların ve maliyetlerin ölçülmesi ve değerlendirilmesi	14	Maliyetlere nasıl değer biçildiğini tanımlayın.
Para birimi, tarih ve dönüşürme tarihi	15	Hesaplanan kaynak miktarlarının ve birim maliyetlerinin tarihlerini, ayrıca para birimini ve dönüşürme tarihini rapor edin.
Modelin gereksesi ve tanımı	16	Eğer modelleme kullanılıyorsa, detaylı olarak modeli tanımlayın ve neden model kullandığınızı açıklayın. Modelin halka açık şekilde erişilebilir olup olmadığını ve nereden erişilebileceğini belirtin.
Analizler ve varsayımlar	17	İstatistiksel olarak veriyi dönüştürmek ya da analiz etmek için kullanılan yöntemleri, dışkestirim (gözlemlerin ötesinde tahmin)* yöntemlerini ve kullanılan modelin geçerliliğini test etmek için kullanılan yaklaşımları tanımlayın.
Heterojenitenin incelenmesi	18	Araştırma sonuçlarının popülasyonun farklı grupları için (örneğin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum sınıfları) nasıl değiştiğini ortaya koymak için kullanılan yöntemleri tanımlayın.
Kaynak dağılımı ile ilgili etkilerin incelenmesi	19	Tespit edilen etkilerin farklı bireyler arasında nasıl dağıldığını (sağlık eşitsizliklerine olan etkisi) ya da öncelikli gruplara yönelik olarak yapılan uyarlamaları açıklayın.
Belirsizliklerin incelenmesi	20	Analizdeki belirsizlik kaynaklarını tanımlamak için kullanılan yöntemleri belirtin.
Hastalar ve Araştırmadan etkilenen diğer kişilerle etkileşim	21	Hastaları ya da hizmet kullanıcılarını, kamu mensuplarını, sivil toplum üyelerini, paydaşları (klinikisyenler ya da ödeyiciler gibi) araştırmanın tasarımına nasıl dahil ettiğinizi açıklayın.
SONUÇLAR		
Araştırma parametreleri	22	Belirsizlik ve kaynakların dağılımına yönelik varsayımlar da dahil olmak üzere, tüm analitik girdileri (örneğin, değerler, aralıklar, kaymaklar) raporlayın.
Temel bulguların özeti	23	İlgili olduğunuz maliyet ve sonuçların ana kategorileri için ortalama değerleri raporlayın ve bunları en uygun genel ölçüye göre özetleyin.
Belirsizliklerin sonuçlara etkisi	24	Analitik yargılardaki belirsizlikler, kullanılan girdiler ya da tahminlerin bulguları nasıl etkilediğini tanımlayın. Seçilen indirgeme oranının ve zaman diliminin etkilerini bildirin (mevcut ise).
Hastalar ve Araştırmadan etkilenen diğer kişilerle etkileşimin sonuçlara etkisi	25	Hastalar ya da hizmet kullanıcılarının, kamu mensuplarının, sivil toplum üyelerinin ya da paydaşların katılımının araştırmanın yaklaşımını ya da bulgularını nasıl etkilediğini belirtin.
TARTIŞMA		
Temel bulgular, sınırlılıklar, genellenebilirlik, mevcut bilgiler	26	Temel bulgular, sınırlılıkları, araştırmada değerlendirilmeyen etik ve eşitlik ile ilgili unsurları ve bunların hastaların, politikaları ya da uygulamayı nasıl etkileyebileceğini belirtin.
DiĞER BİLGİLER		
Finansman kaynağı	27	Araştırmanın nasıl finanse edildiğini, araştırmaya mali destek sağlayan kurum ya da kişileri, analizlerin tespiti, tasarımı, yürütülmesi ve raporlanmasındaki rolünü tanımlayın.
Çıkar çatışmaları	28	Derginin veya Uluslararası Tıp Dergisi Editörlüğü Komitesinin gerekliliklerine göre, yazarların çıkar çatışmalarını raporlayın.